

infinite a perfectione divina, necesse est ut ipsum sit finitæ perfectionis essentialis. Quod vero spectat ad infinitatem entis, vel in quantitate molis, vel intensione alicujus qualitatis, non est præsentis disputationis, cum non pertineat ad ens creatum, ut sic, sed ad determinatas rationes entis, de quibus proprie disputant philosophi, in 3 Phys., et attinguntur a Theologis, 1 p., q. 7, et in 1 dist. 43.

DISPUTATIO XXXII.

De divisione entis creati in substantiam et accidens.

Explicata communi ratione entis creati, sequitur declaranda ejus divisio, ut per eam ad pertractandas et dignoscendas determinatas rationes entium, quantum ad metaphysicum spectat, progrediamur. Solet autem hujusmodi ens proxime dividi in decem prædicamenta; tamen divisio a nobis proposita aptior visa est ad servandum doctrinæ ordinem, et explicandum rationes omnes communes, et quasi transcendentales, quæ sub ente considerari possunt. De hac ergo divisione breviter dicemus, quomodo membra ejus opponantur, et sufficienter divisum exhauriant, et quomodo in illius communi ratione convenient.

SECTIO I.

Utrum ens proxime et sufficienter dividatur in substantiam et accidens.

1. Prima ratio dubitandi esse potest, quia substantia non solum in entibus creatis, sed maxime in increato reperitur; non ergo recte dividitur ens creatum per rationem substantiæ, alioquin continebitur aliquid sub membro dividente, quod non continetur sub diviso; vel saltem modus contrahens seu determinans divisum, universalior erit seu communior quam ipsum divisum. Quod si forte dicatur substantiam in ea divisione non sumi, ut abstrahit a creata et increata, sed definite pro substantia creata, oritur hinc alia difficultas, nimirum ens prius fuisse dividendum in substantiam et accidens; deinde vero substantiam in creatam et incretam; quandoquidem substantia creata non convenit cum increata solum in ratione entis, sed etiam in ratione substantiæ; ergo nullo modo potest præsens divisio enti creato attribui.

2. Secundo, sunt aliæ divisiones entis æque

universales, et immediate partientes ipsum ens; ergo nulla est ratio ob quam præsens divisio cæteris præferatur. Antecedens patet, nam ens dividi potest in absolutum et respectivum, quæ divisio adæquata est enti, cum nullum excogitari possit ens, quod non sub altero membrorum contineatur. Unde fit, hanc divisionem esse proximam et immediatam ipsius entis, alioquin non possent membra dividenda illud adæquate dividere. Item dividitur ens creatum in actum et potentiam, quæ etiam est adæquata et immediata divisio. Item dividi potest ens in completum et incompletum; dantur enim quædam entia integra et totalia, ut sunt substantialia supposita, quæ merito completa entia nominari possunt; alia vero sunt, quæ sunt partes aut affectiones talis entis, quæ sub ratione entis incompleti comprehenduntur; sub quo membro non tantum accidentia, sed etiam partes substantiæ comprehenduntur. Unde constat, hanc divisionem esse valde diversam a præcedenti; quod autem sit adæquata, per se notum est, quia membra immediatam contradictionem includunt, dividuntque immediate ipsam rationem entis, quia illi modi quasi transcendentales sunt, et proxime determinant et quasi efficiunt ipsam rationem entis. Videtur autem hæc partitio aptior ad explicandam communitatem, seu analogiam entis, quia solum ens completum esse videtur principale membrum, et per habitudinem ad illud, reliqua omnia entis rationem participant.

3. Tertio hinc oritur præcipua difficultas, nam videtur illa divisio plane insufficientis; nam præter substantiam et accidentia, datur aliquid quod participat rationem entis, et non est substantia nec accidens; ut, verbi gratia, modus rei non est substantia rei, ut per se notum est, nec etiam est accidens, quia non inhæret, sed perquamdam identitatem afficit rem cujus est modus. Quod præsertim declaratur in dependentia creativa, qua ens creatum producit et conservatur a Deo; illa enim aliquid rei est, et hoc modo sub ente continetur; et non est accidens, quia non est in subjecto, nec ex subjecto, sed est prior natura omni subjecto, cum sit ex nihilo; nec etiam est substantia, quia ex natura rei distinguitur a substantia, quæ per ipsam producit. Et confirmatur augeturque difficultas ex quibusdam proprietatibus substantiæ vel entis, quæ secundum suas rationes formales non censentur esse substantiæ, sed proprie-

tates substantiæ, et tamen non sunt etiam accidentia, quia in re non distinguuntur a substantia, nec realiter nec modaliter, sed tantum formaliter, ex mentis præcisione, quæ est rationis distinctio. Assumptum declaratur, nam est proprietas substantiæ, esse aptam ut substet accidentibus, quæ tamen proprietas neque addit substantiæ ullum accidens, nec declarat ipsam rationem substantiæ. Simile est de hac proprietate esse principalem virtutem operandi, et similibus. Idemque argumentum majori ratione fieri potest de ipsis proprietatibus entis in communi, quæ nec accidentia esse possunt, nec substantiæ, cum utrisque communes sint, et tamen sunt entia, alioqui nihil essent; illa ergo duo membra non dividunt sufficienter ens.

Questionis resolutio.

4. Nihilominus dicendum est, illam esse optimam ac sufficientem divisionem entis. Quæ sententia adeo est communis, ut tranquillam res per se nota ab omnibus recepta sit; quapropter magis indiget terminorum explicatione quam probatione. Quod ergo in rebus creatis quædam sint substantiæ, quædam vero accidentia, ex ipsa continua rerum mutatione et alteratione manifestum est; mutatur enim aqua, verbi gratia, ex calida in frigidam, et e converso, et homo nunc sedet, nunc vero ambulat, per quas mutationes aliquid rei amitti vel acquiri necesse est, alioqui non fieret mutatio realis; non amittitur autem, nec mutatur substantia; integra enim manet substantia aquæ vel hominis, sive calefiat, sive frigeat, sedeat, aut ambulet; est ergo accidens illud in quo fit mutatio; dantur ergo in entibus quædam quæ sunt accidentia. Unde ulterius necessario concluditur, aliquid esse ens, quod sit substantia; nam accidens alicujus est accidens, nimirum substantiæ. Quod si quis dicat etiam accidentis posse dari accidens, respondetur, necessario sistendum esse in aliqua substantia, quia, licet unum accidens alteri accidat, tamen cum neque in hoc ordine possit in infinitum procedi, neque sisti in aliquo accidente, quod nulli subjecto accidat (alioqui jam non esset accidens, sed substantia), necessario sistendum est in aliquo ente, quod sit substantia, quodque sit primum et quasi radicale subjectum et fundamentum accidentium. Quod etiam manifestant prædictæ accidentales mutationes, sub quarum terminis necesse est ut idem sub-

jectum maneat, quod non potest esse nisi substantia, sive sola ac nuda, sive aliis accidentibus affecta. Sic igitur satis constat, convenienter dividi ens in substantiam et accidens.

5. Quod vero sufficienter etiam dividatur, eodem fere discursu concludi potest; nam vel ens tale est, ut nulli alteri accidat, vel est tale ut alicui accidat, seu ut alicui enti adhæreat, illudque afficiat accidentaliter, seu extra essentiam ejus. Quidquid priori modo se habet, sub ratione substantiæ comprehenditur; quod autem posteriori, sub ratione accidentis. Non potest autem inter hæc duo membra sic explicata medium inveniri; nam immediatam contradictionem includunt, ut ex ipsis verbis a nobis propositis satis constat. Coincidit autem hæc ratio cum illa vulgari, quod ens per se, et in alio, habent inter se immediatam oppositionem, unde necesse est alterutrum ex his modis omni enti convenire; ens autem per se constituit substantiam; ens vero in alio constituit accidens; ergo adæquate dividunt ens. Quid autem per hos duos modos, *per se*, et *in alio*, significetur, non potest breviter explicari, sed in sequentibus disputationibus tractandum est; nunc tantum supponatur, utrumque sumi ut includit immediatam negationem alterius, ita ut quidquid non est in alio ad modum accidentis, id est, inhærendo, vel afficiendo extra essentiam rerum, per se esse dicatur et sit substantia, et e converso, quidquid per se non est, sed alicui adhæret, sit in alio, et accidens dicatur. Quanquam ex his duobus modis melius modus per se concipiatur, et explicetur a nobis per negationem alterius, quia simplicior est quam modus existendi in alio. Atque hoc nunc sit satis ad explicandam sufficientiam hujus divisionis; nam exacta declaratio horum modorum inferius tradenda est, ut dixi. Et respondendo ad difficultates propositas hæc divisio amplius declarabitur.

Responsio ad primam dubitandi rationem.

6. Ad primam ergo rationem dubitandi, primo dicendum est, in hac divisione, prout a nobis tradita est, membra dividenda sumenda esse proportionata diviso. Cum ergo divisum sit ens creatum, utrumque membrum dividens accipiendum est, quatenus per modum entis creato accommodatum constituitur. Et quidem in accidente hoc nulla indiget declaratione, quia juxta sanam et Ca-

tholicam doctrinam nullum est increatum accidens, quia neque extra Deum est aliquod ens increatum, neque in Deo est aliquod accidens, ut supra ostensum est. De alio vero membro, scilicet, substantia, fatemur quidem Deum esse substantiam increatam, atque ita posse abstrahi rationem substantiæ in communi a creata et increata; tamen in hac divisione non hoc modo sumitur, sed quatenus constituitur per modum proprium substantiæ creatæ. Qui modus dupliciter explicari potest. Primo, ut substantia non tantum dicatur, quæ per se est, sed quæ accidentibus substat vel substare potest; quomodo videtur Aristoteles sumpsisse et descripsisse substantiam in prædicamentis. Hæc vero explicatio supponit imprimis omnem substantiam creatam et creabilem aptam esse substare accidentibus, quod alicui fortasse non omnino evidens apparebit; mihi autem indubitatum est, ut ex dictis in disputatione præcedente de compositionibus entis creati constare potest. Illa vero descriptio declarat rationem substantiæ creatæ per habitudinem ad aliquid extrinsecum, cum tamen illius ratio absoluta sit, et intra proprium genus contineatur.

7. Secundo ergo modo explicari potest, ex eo quod modus per se essendi, qui essentialiter constituit substantiam creatam, imperfectus est, vel quia aliquam compositionem includit in tali substantia, vel certe quia, licet includat negationem inhærendi, tamen non dicit ex vi suæ præcisæ et essentialis rationis actualem modum subsistendi, quo ultimate ac perfecte videtur substantia compleri ac constitui. Substantia itaque increata est per se ipsa substantialiter atque essentialiter subsistens, atque ita ex vi suæ essentialitatis habet completam rationem substantiæ; substantia vero creata si incompleta sit, hoc ipso deficit a perfecta ratione substantiæ, et ex se vel non subsistit actu nisi in alio, seu in toto, vel non perfecte subsistit, neque omnino absolute, sed in ordine ad componendum aliquod totum, ut materia prima. Si vero sit completa substantia, quamvis subsistat actu, non tamen vi suæ essentialitatis formaliter ac præcisè, sed per aliquem modum et actum suæ essentialitatis, et ideo substantialis natura creata, ut infra dicam, non est essentialiter actus subsistens, sed aptitudine. Sic igitur constat, sub hac divisione, prout in præsentem assignatur, non comprehendere substantiam increatam.

8. Neque necesse fuit prius dividere ens in substantiam et accidens, et deinde substantiam in creatam et increatam; quamvis enim negari non possit quin talis modus dividendi fundamentum habeat in re, et ideo non sit rejiciendus tanquam includens aliquid falsum, vel in rebus ipsis repugnans, nihilominus inde non fit, illum dividendi modum fuisse ordine naturæ præferendum. Quin potius, si attente res consideretur, non possunt hujusmodi divisiones quadam serie, et ordine a nobis concipi et tradi, ita ut non possint secundum alias rerum convenientias et differentias aliis etiam modis concipi et coordinari. Ut (retorquendo argumentum) licet divideretur ens in substantiam et accidens, posset substantia non dividi immediate in creatam et increatam, sed in spiritualem et materialem, et deinde substantia spiritalis dividenda esset in creatam et increatam. Vel aliter posset dividi substantia in viventem et inanimam, et rursus substantia vivens in rationalem sive intellectualem et irrationalem, ac deinde intellectualis in simplicem seu pure intellectualem, et compositam seu discursivam, ac tandem simplex et pure intellectualis in creatam et increatam. Atque his et aliis modis possunt in infinitum hæ divisiones multiplicari, quia convenientiæ et differentiæ rerum infinitis pene modis possunt a nobis concipi per habitudinem ad diversas actiones, seu rerum proprietates.

9. Quapropter, ad constituendum aliquem divisionis modum ordini doctrinæ maxime accommodatum, consideravimus, ut supra notatum est, summam ac primam entium distantiam ac diversitatem, quam invenimus inter ens creatum et increatum. Quamvis enim ens increatum possit sub aliis rationibus, præter communem rationem entis, convenire cum aliquibus entibus creatis, ut in ratione substantiæ, et in aliis jam propositis, et in ratione entis absoluti vel respectivi, et similibus, nihilominus, omnibus pensatis, major est distinctio ac diversitas inter ens increatum, et quodlibet creatum, quam inter omnia creata inter se comparata, et ideo merito prius divisimus ens in creatum et increatum, quam in substantiam et accidens. Præsertim quia Deus extra omne genus, seu extra omne prædicamentum existit; unde, licet aliquo modo conveniat in ratione substantiæ cum aliquibus entibus creatis, non tamen univoce, sed analogice, ut ex superioribus dictis de ente creato et increato sumi facile

potest, et ideo ad constituendum sub ente decem genera summa, seu prædicamenta rerum, oportuit prius increatum ens a cæteris secernere, et deinde ens creatum in cætera membra ordinate distinguere.

Responsio ad rationem secundam.

10. Atque ex his patet responsio ad secundam rationem dubitandi; concedimus enim posse alias divisiones entis creati excogitari, quibus et immediate et adæquate dividatur, præterquam in substantiam et accidens; hoc enim satis probant exempla ibi adducta, et quoad hoc eadem est ratio de ente creato, quæ de ente in communi. Nihilominus tamen hæc divisio entis creati in substantiam et accidens cæteris a nobis prælata est, propter easdem causas supra indicatas. Prima est, quia major est diversitas inter substantiam et accidens, quam inter quælibet alia membra, quæ sub ente creato excogitentur, quia majorem oppositionem includunt, et quia major est analogia entis respectu illorum, ut statim dicitur, quod est signum minoris convenientiæ, majorisque distantiae. Quod etiam ex ipsis exemplis in argumento adductis intelligi potest. Primum erat de divisione in absolutum et respectivum, in qua si ens respectivum sumatur pro respectu transcendentali, vix distingui potest in re ab absoluto, sed ratione tantum, quia nullum est ens creatum adeo absolutum, ut non includat in sua entitate aliquem transcendentalem respectum, ut supra tactum est. Si vero sumatur proprie pro respectu prædicamentali, hujusmodi respectus vel nihil rei addit entibus absolutis, vel, si quid addit, multo minus distat a cæteris accidentibus, majoremque cum illis convenientiam habet, quam ipsa accidentia inter se.

11. Aliud exemplum erat de actu et potentia, quæ si sumantur pro ente in actu, et pro ente in potentia, non sunt proprie ac positive diversa entia, sed indicant diversos status ejusdem entis, ut supra declaratum est, et ideo illa divisio in eo sensu non tam deservit ad declarandas diversas naturas entium, quod hic intendimus, quam ad explicandum ipsam communem rationem entis creati, quod de se non habet esse actu, et ideo illa divisio supra est a nobis declarata, simul cum ipsa ratione entis creati. Si vero actus et potentia proprie sumantur pro potentia agendi vel recipiendi, et actu utriusque, sic illa membra nec maxime inter se

distant; nam sæpe potentia et actus ad idem genus pertinent; nec etiam illa duo membra in eo sensu sumpta adæquate dividunt ens; non enim omne ens est actus aut potentia in ea proprietate, quamvis si actus late sumatur pro quocunque formali constitutivo, sive sit propria forma, sive modus, aut terminus, et potentia sumatur pro quovis principio agendi, aut recipiendi, sic revera potest quodlibet ens ad aliquod ex dictis membris reduci. Tamen non ita declarant propriam et intrinsicam rationem uniuscujusque entis, sicut ratio substantiæ et accidentis, nec tantam diversitatem inter entia ipsa constituunt, ut dictum est.

12. Aliud exemplum erat de ente completo et incompleto; quæ duo membra fatemur adæquate et immediate dividere ens; nihilominus tamen non est ita apta ad præsentem doctrinam, sicut divisio entis in substantiam et accidens; quia tam in accidentibus quam in substantiis dari possunt entia completa et incompleta respective, et major est convenientia inter ens incompletum substantiale cum substantia completa, quam cum quocunque accidente, et e converso, major est diversitas inter quamcunque substantiam et accidentia, quam inter substantiam completam et incompletam inter se. Accedit altera generalis ratio, quod hæ divisiones entis ordinantur ad distinguenda prædicamenta, seu genera rerum, et declarandas eorum essentias, et ad hunc finem longe aptior est divisio entis in substantiam et accidens, quam in ens completum et incompletum. Imo vix potest ratio entis completi et incompleti exacte declarari, nisi supposita priori divisione; nam quod in uno genere est incompletum, perfectius ens esse potest quam quod est completum in alio; et quod in uno genere est completum in propria ratione illius generis, est simpliciter incompletum in ratione seu latitudine entis. Non est ergo necessaria illa divisio, sed in singulis generibus entium commodius explicatur.

Primum dubium de modis entium, circa tertiam dubitandi rationem.

13. In tertia difficultate nonnulla breviter dubia insinuantur. Primum est, an modus entis qui ex natura rei distinguitur ab illa re, cuius est modus, sub hac divisione comprehendatur, et ad quod illius membrum pertineat. Et quidem propter argumentum factum existimare quis posset, hos modos non continere

sub diviso hujus divisionis, et ideo necessarium non esse ut aliquod ex membris dividendibus illis conveniat. Hi enim modi non habent propriam entitatem et realitatem, et ideo neque entia dici possunt, sed solum modi entium; cum ergo divisum hujus divisionis sit ens, non complectetur hos modos, et ideo nec accidentia erunt, nec substantia. Verumtamen hic modus dicendi falsus est, nam constat, ab Aristotele, et aliis philosophis, multa inter accidentia numerari, quæ solum sunt modi entium, ut figura, Ubi, et alia hujusmodi; de quibus suis locis videbimus. Et ratio est, quia ens creatum prout absolute distinguitur ab increato, complectitur quidquid non est nihil, sed aliquam realem essentiam, seu formalitatem habet in rerum natura; hoc enim totum complectitur ens creabile transcendentaliter et in tota sua latitudine sumptum; ergo etiam ens creatum ambit omnia quæ non sunt omnino nihil, et extra Deum sunt; hi autem modi reales non sunt nihil, sed suas reales essentias habent sibi proportionatas; continentur ergo sub diviso hujus divisionis.

14. Aliter ergo dici potest, hos modos entium revocari ad genera rerum quarum sunt modi, et cum quibus habent realem identitatem, ita ut modus substantiæ revocetur ad substantiam, et sit substantia saltem incompleta; modus vero accidentis sit accidens, et ad illud genus accidentis revocetur, in quo fuerit ipsum accidens, cujus est talis modus. Sed neque hæc sententia in universum verum habet; nam, licet interdum ita contingat, quod modus rei participet illam rationem substantiæ, vel accidentis, quæ est in re cujus est modus, non est autem hoc semper verum; nam figura est modus quantitatis, et tamen non participat rationem quantitatis, sed qualitatis, et similiter Ubi est modus quantitatis vel substantiæ, et tamen nec est substantia, nec quantitas, sed peculiare genus ac prædicamentum constituit. Et idem multi censent de relationibus prædicamentalibus, si in ipsa substantia immediate fundentur; non enim habent proprias entitates realiter distinctas ab aliis, sed ad summum sunt quidam modi entium, et tamen novum genus accidentis constituunt.

15. Quocirca duo a nobis exponenda sunt: unum est, quando modus entis sit substantia, quando vero accidens; aliud est, quando ille modus, qui est accidens, revocetur ad prædicamentum alterius accidentis, vel no-

vum genus accidentis constituat. Circa primum dicendum est, in substantiis illum modum substantialem esse, qui ad constitutionem et complementum ipsius substantiæ pertinet; e contrario vero illum esse accidentalem modum, qui supponit substantiam complete constitutam, et illam afficit sub aliqua alia ratione. Exemplis declaratur: nam unio materiæ cum forma substantiali, vel formæ cum materia, per se ordinatur ad constitutionem substantiæ completæ, et in intrinseca ratione substantiæ compositæ includitur, et ideo talis modus substantialis est; similiter subsistentia est intrinsecus terminus substantialis naturæ, complens ac constituens substantiale suppositum, et ideo est etiam substantialis modus; idemque dicendum esset de existentia substantiali, si illa esset modus ex natura rei distinctus ab essentia actuali naturæ substantialis. Ac denique eodem modo dicunt Theologi, unionem humanitatis ad Verbum, quamvis supernaturalis sit, nihilominus esse substantialem modum, quia ad constitutionem unius personæ compositæ intrinsece concurrunt. Altera pars declaratur etiam exemplis; nam in substantia, verbi gratia, Angelica, jam completa in ratione suppositi per suam subsistentiam, datur modus præsentia localis in hoc vel illo spatio, seu loco, cui præsentia respondit localis motus Angelo proportionatus, qui etiam est modus subjecti, in quo est; et tamen neuter est modus substantialis, nec illis mutatis censetur aliquid substantiale in Angelo mutari, quia neuter pertinet ad constitutionem seu complementum Angelicæ substantiæ. Idemque, servata proportione, reperitur in substantia corporea, si præsentia localis non in sola quantitate, sed in ipsamet substantia intelligatur. Quo etiam modo dicunt Theologi, præsentiam sacramentalem corporis Christi in Eucharistia, quæ ad genus localis præsentia revocatur, esse modum accidentalem illius corporis, quia nullo modo spectat ad substantialem constitutionem, vel complementum ejus. Idem est de relatione identitatis, quæ immediate in substantia fundatur (si supponamus has relationes esse modos), nam talis relatio nihil confert ad substantiæ complementum; æque enim perfecta substantia fuit Adam, quando nullum habuit hominem similem, seu ejusdem speciei, ac postea, quando alii producti fuere.

16. Ratio vero utriusque partis facile reddi potest; nam substantia completa, cum sit

ens per se unum, et in suo genere absolutum, non nisi ex substantia vel substantiis constat; quidquid ergo intrinsece concurrat ad constitutionem substantiæ, substantiam saltem incompletam esse necesse est. Item substantia incompleta nihil aliud est, nisi vel substantia ista in aliquo esse imperfecto, vel id quod est pars, seu complementum substantiæ; ergo omnis modus, qui ita concurrat ad constitutionem substantiæ, est substantia incompleta, seu modus substantialis, et non est accidens. Denique de ratione accidentis est ut supponat subjectum suum; ergo modus, qui non supponit, sed complet substantiam, non est accidens. Atque hinc patet ratio alterius partis; nam postquam substantia jam est plene in suo genere constituta, quidquid ei additur, sive sit res, sive modus, est accidens ejus; sed modus qui nullo modo spectat ad complementum substantiæ, ex se supponit illam plene constitutam in suo genere; est ergo accidens ejus. Major constat, tum ex communi ratione accidentis, tum etiam quia si modus adveniens substantiæ non est accidens, sed aliquid substantiale, ergo complet amplius, et quasi magis integrat ipsam substantiam cujus est modus; ergo talis modus non supponit substantiam plene constitutam; ergo si eam sic constitutam supponit talis modus, non erit substantialis, sed accidentalis. Tandem, quia nulla alia ratio reddi potest cur aliqui modi advenientes substantiæ sint accidentales, nisi quia non pertinent ut modi ad constitutionem vel complementum ejus.

17. Solum habet peculiarem difficultatem, quæ in prædicto argumento tangebatur, de dependentia substantiæ, et maxime de illa quæ est per modum creationis; nam illa non constituit intrinsece substantiam, neque pertinet ad complementum ejus; ergo nullo modo erit substantia etiam incompleta, cum tamen neque accidens esse possit, propter rationem ibi tactam, scilicet, quia non est in subjecto. Hæc vero difficultas generalis esse potest de omni actione seu dependentia, quamvis specialem rationem difficultatis habeat, in illa quæ non est ex subjecto; de qua re ex professo dicendum erit inferius disputando de actione et de passione. Nunc breviter dicitur, nullam dependentiam, seu fieri, ut sic, habere rationem accidentis respectu termini ad quem tendunt, sed esse modum quemdam indirecte seu reductive pertinentem ad prædicamentum sui termini; sub qua considera-

tionem motus localis reducitur ad prædicamentum Ubi, alteratio ad qualitatem; et fortassis sub hac ratione Aristoteles de motu disseruit in Postprædicamentis. Ratio autem hujus est, quia de ratione accidentis est, ut supponat subjectum suum; de ratione autem dependentiæ seu fieri est, ut non supponat terminum suum, nam est via ad illum, et ideo non potest dependentia respectu termini habere rationem accidentis. An vero quando talis dependentia est in subjecto, et de subjecto, respectu illius habeat rationem accidentis, in dicto loco tractabimus. Recte tamen ex dictis colligitur, illam dependentiam, quæ et ad substantiam tendit, et in subjecto non recipitur, non habere rationem accidentis, sed modi substantialis. Unde consequenter dicendum est, non esse de ratione substantialis modi, ut intrinsece et in facto esse constituat substantiam, sed satis esse ut constituat illam tanquam via ad illam, seu ut intrinsecum fieri ejus, et quod non aliter illam afficiat; sic enim omne fieri, ut sic, nihil aliud est quam suus terminus in esse incompleto, ut calefactio est veluti quidam incompletus calor, et sic de reliquis.

18. Ex dictis facile est respondere ad aliam partem, quam secundo loco proposuimus, scilicet, quando modus, qui est accidens, reducatur ad aliud genus accidentis, vel novum genus constituat. Eadem enim fere regula, quam de modis substantialibus tradidimus, applicanda hic est. Nam interdum accidentalis modus solum est ad complementum alterius accidentis, seu ad exercendum effectum formalem ejus, et tunc modus accidentalitatis non constituit novum genus seu prædicamentum accidentis, sed ad illud reducitur, ad cujus complementum pertinet; nam in eo genere quid incompletum est. Quando vero modus accidentalitatis non spectat ad complementum, vel constitutionem alterius accidentis, sed per sese peculiari modo afficit substantias, vel immediate, vel medio aliquo accidente, tunc per se habet peculiarem rationem accidentis, et novum prædicamentum, vel proprium genus alicujus prædicamenti constituit. Exemplis res declaratur: nam actualis inhærentia quantitatis in substantia modus est ex natura rei distinctus a quantitate, quandoquidem in Eucharistiæ sacramento ab ea separatur, qui tamen modus non constituit aliquod genus peculiare alicujus prædicamenti, sed ad prædicamentum quantitatis reducitur, quia intrinsece perti-

net ad constitutionem rei quantæ, et ad exercendum formalem effectum quantitatis. Et idem proportionaliter est de inhærentia qualitatis, quæ ad prædicamentum qualitatis reducitur. Item punctus tanquam incompleta quantitas ad genus quantitatis revocatur, quia intrinsece competit ad constitutionem ipsius quantitatis, cujus est modus, vel terminus; imo, licet forte punctus habeat suam entitatem, nihilominus, quia solum ordinatur ad terminandam vel uniendam quantitatem, ad illam revocatur; multo ergo magis modus, qui est complementum alicujus accidentis, ad illud revocatur, neque constituet per se suum genus accidentis.

19. At vero figura quamvis sit modus quantitatis, non revocatur ad prædicamentum quantitatis, sed genus quoddam qualitatis constituit, et Ubi similiter est alius modus quantitatis, qui non reducitur ad quantitatem, sed novum prædicamentum constituit. Cujus rei causa non potest esse alia, nisi quia tales modi non conferunt per se ad effectum formalem quantitatis, neque ad integritatem, vel constitutionem ejus, sed novum et specialem modum efficiendi habent; idem ergo est in omnibus similibus. Ratio item generalis fere facta est; nam quoad priorem partem eadem est ratio proportionalis in accidentibus, quæ est in substantia; nam sicut id, quod componit, aut integrat substantiam, est incompleta substantia, sive sit pars, sive modus ejus, ita quod completum vel integrat aliquod accidens, est quid incompletum in eo genere accidentis, sive sit pars, sive modus ejus. Quoad posteriorem autem partem ratio est, quia si modus est accidentaliter, et non est pars, vel complementum accidentis in suo esse, necesse est ut habeat proprium modum efficiendi accidentaliter, qui proprium genus accidentis constituet, quia in suo ordine est completum accidens, neque est aliquod genus accidentis ad quod revocetur, tanquam quid incompletum in eo ordine. Atque hæc doctrina notanda est ad distinguenda prædicamenta accidentium, et eorum rationem seu sufficientiam tradendam; de qua posterius disputabimus, et si quid difficultatis circa hanc doctrinam occurrerit, ibi melius expeditur.

Quæ distinctio necessario intercedat inter substantiam et accidens.

20. In confirmatione illius tertii argumenti indicatur aliud dubium, nimirum, quanta

distinctio necessaria sit inter accidens et substantiam. Quidam enim existimant, requiri disjunctionem realem propriam et rigorosam, qualis est inter res mutuo separabiles. Ita significavit Soncinas, 7 Metaph., quæst. 36, et alii, ut videbimus tractando prædicamenta accidentium, præsertim relationis. Sed hoc non est in universum verum, ut ex dictis in proximo puncto constat, evidentiusque constabit ex dicendis inferius de singulis prædicamentorum seu rerum generibus. Et ratio breviter nunc est, quia ad rationem accidentis sufficit, quod sit modus ex natura rei distinctus a substantia, afficiens illam omnino extra genus substantiæ, ut est Ubi, verbi gratia, et si quid est aliud simile.

21. Alii e contrario sentiunt, de ratione accidentis non esse quod distinguatur a substantia ex natura rei, id est, vel realiter, vel modaliter, sed satis esse quod distinguatur ratione formali præcisa per intellectum, cum fundamento in re, qualis est in exemplis in prædicta confirmatione adductis. Sic enim in materia prima distinguimus potentiam recipiendi a substantia materiæ, quia ratio potentiæ diversam rationem formalem denotat, quamvis contingat a parte rei non distingui ab entitate in qua est. Item interdum substantia est virtus proxima ad agendum, vel virtute naturali (ut est probabilis opinio), vel saltem virtute obedientiali, quæ virtus non est a parte rei distincta ab ipsa substantia, et tamen est formaliter accidens ad qualitatem pertinens; nam potentia species est qualitatis; virtus autem agendi nihil est aliud quam potentia quædam. Item, relatio identitatis substantialis specificæ est formaliter accidens, et tamen non est aliquid a parte rei distinctum a substantia. Denique est urgens argumentum, quia, ut duo prædicamenta accidentium distinguantur, non est necessaria a parte rei distinctio inter ipsa, sed sufficit distinctio rationis formalis per intellectum ut constat in actione et passione, et inferius latius dicitur; ergo ad distinguendum accidens a substantia, similis distinctio sufficit; est enim æqualia ratio, cum non sit necessaria major distinctio quam prædicamentalis.

22. Alii putant, necessariam esse in re aliquam distinctionem, saltem modalem. Primo, quia ratio accidentis realis non constituitur mente nostra, sed in re esse debet, alioqui non esset ens reale, sed rationis; ubi vero non est distinctio in re ipsa, non po-

test vera ratio accidentis in re ipsa consistere; ergo ad veram rationem accidentis, oportet quod a parte rei sit aliqua realis distinctio inter illud et substantiam. Minor probatur, quia alias nulla ratio afferri posset, ob quam attributa Dei, aut actus voluntatis, vel intellectus ejus, non sint vera et realia accidentia, quia si identitas non obstat, nihil est quod obstat; nam etiam ibi est distinctio rationis formalis fundata in re, et completa per intellectum. Secundo, quia si in re nulla est distinctio, nihil est quod in re accidat alicui; nam idem non potest accidere sibiipsi, cum nihil possit cogitari magis essenziale quam idem sibi; ergo sine distinctione in re non potest concipi vera ratio accidentis realis, nam de ratione accidentis est ut accidat alicui. Vel potest aliter formari ratio, quia de ratione accidentis est aliqua realis inhærentia actualis, vel aptitudinalis; sed ejusdem ad seipsum non potest esse vera et realis inhærentia, sed omnimoda identitas secundum rem; ergo sine distinctione aliqua in re non potest vera ratio accidentis intelligi. Tertio declaratur aliter, quia quando mens concipit diversis modis seu conceptibus eandem substantiam, nullum format conceptum distinctum et adæquatum essentiæ talis substantiæ; ergo quilibet ex illis conceptibus est inadæquatus substantiæ secundum rationem substantialem et essentialem ejus; ergo ratio formalis concepta in substantia, ut sola ratione distincta ab illa, nunquam habet veram rationem accidentis. Primum antecedens patet, quia si substantia quælibet concipiatur distincte et adæquate, ut in se est, solum uno conceptu concipietur, et secundum unam rationem formalem illi adæquatam et essentialem, quia nulla ratio formalis potest esse magis essentialis quam illa, quæ est adæquata entitati rei, et ab illa in re ipsa non distinguitur; ergo nulla forma vel modus potest habere in re veram rationem accidentis, nisi vel realiter, vel modaliter ex natura rei a substantia distinguatur. Atque hoc modo intelligi videtur, quod D. Thom. ait, in 1, distinct. 33, quæst. 1, art. 4, ad 4, ea, quæ sunt in genere substantiæ et accidentis, non esse in re idem, ut latius docet, 4 contra Gent., cap. 14.

23. Alii denique distinctione utendum putant. Aliud est enim loqui de accidente reali et physico, aliud vero de accidente logico, seu prædicamentali. Accidens priori modo dicitur, quod in re vere inest, et accidentaliter

ter advenit, et hoc sine dubio requirit distinctionem aliquam ex natura rei, ut argumenta proxime facta convincunt. Posteriori autem modo dicitur accidens id, quod secundum modum prædicationis et conceptionis nostræ accidentaliter ac contingenter dicitur, secundum specialem aliquam rationem, quæ ad constituendam aliquam ordinationem prædicamentalem sufficiat, et hujusmodi accidens non semper requirit actualem distinctionem in re, juxta hanc sententiam. Quam existimo necessario esse probandam, propter argumentum factum, quod ad distinctionem prædicamentorum non semper est necessaria distinctio in re. Quod etiam verum esse de aliquibus generibus accidentium ad substantiam comparatis, præsertim Relatione et Quando, ex discursu prædicamentorum constabit. Deinde, negari non potest quin aliquæ denominationes prædicamentorum accidentium a rebus, quæ sunt substantiæ, desumantur, ut esse vestitum, deauratum, et aliæ similes. Præterea, metaphysice abstrahendo ac præscindendo, aliqua sunt extra essentialiam rei, quæ a parte rei non sunt actu distincta; ergo, pari ratione, poterunt aliqua prædicari accidentaliter, secundum prædicamentalem distinctionem, etiamsi in re non sint distincta a substantia. Et ita facile possunt argumenta pro aliis sententiis adducta dissolvi, quanquam non omnia exempla, quæ in eis sumuntur, vera sint. Quæ omnia ex discursu prædicamentorum accidentium evidentius et clarius intelliguntur. Nunc vero, ut comparemus substantiam et accidens, præcipue agimus de accidente vero et physico; ac reali, alias non poterit commode fieri comparatio.

SECTIO II.

Utrum ens analogice dividatur in substantiam et accidens.

1. Supponimus ens non dici æquivoce de substantia, et accidente; neque enim in hoc invenio inter auctores opinionum diversitatem; estque expressa sententia Aristotelis, 4 Metaph., c. 2, et aliis locis infra citandis, et necessario sequitur ex dictis supra de uno conceptu formali et objetivo entis; nam nomen æquivocum subordinatur distinctis conceptibus. Item sequitur ex dictis de objecto hujus scientiæ; non enim posset ens in communi esse objectum metaphysiæ, si esset mere æquivocum. Item hoc ipsum ne-